

С.Ф. Легенчук, д.е.н., проф.*Житомирський державний технологічний університет*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКОВОЇ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Обґрунтовано актуальність проведення наукових досліджень у сфері облікової оцінки нематеріальних активів. Розглянуто історичні аспекти виникнення нормативного регулювання обліку нематеріальних активів у США. Проаналізовано існуючі норми облікових стандартів, що регламентують питання обліку нематеріальних активів. Виділено основні причини неадекватності чинної системи бухгалтерського обліку новим економічним реаліям. Розглянуто особливості оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю згідно з МСФЗ 13. Виділено основні перепони, що перешкоджають застосуванню оцінки нематеріальних активів, за справедливою вартістю на практиці: унікальність нематеріальних активів; можливість здійснення опортуністичної поведінки під час оцінки нематеріальних активів; складність реалізації оціночних процедур за справедливою вартістю. Обґрунтовано місце системи облікової оцінки в загальній моделі її розвитку. Виділено та обґрунтовано можливі варіанти розвитку системи облікової оцінки нематеріальних активів.

Ключові слова: *облікова оцінка; справедлива вартість; нематеріальні активи; постіндустріальна економіка.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економіки важливу роль у діяльності підприємств продовжують займати нематеріальні активи. Подібно до трансакційних витрат, через інтелектуальну та невідчутну природу, забезпечуючи надання виключних майнових прав на результати інтелектуальної діяльності, здебільшого нематеріальні активи виконують функцію «змащення» господарських процесів, дозволяючи підприємствам підвищувати ефективність своєї діяльності. Наприклад, існування спеціалізованого веб-сайту підприємства дозволяє не лише поширювати інформацію про нього в мережі Інтернет, а за умови наявності необхідних функцій бути засобом взаємодії із покупцями, постачальниками та бути інструментом координації роботи менеджменту підприємства, допомагаючи управляти його бізнес-процесами. Окрім того, деякі підприємства займаються створенням

нематеріальних активів з метою їх подальшого продажу або передачі в користування на основі ліцензійних угод.

З позиції користувачів облікової інформації однією з основних проблем обліку нематеріальних активів є їх оцінка, оскільки, на відміну від активів матеріальної природи, їх вартість характеризується значною волатильністю, що спричиняється зміною ролі конкретного нематеріального активу в забезпеченні одержання економічних вигід. Внаслідок чого в багатьох випадках оприлюднена в бухгалтерській звітності вартість нематеріальних активів не відповідає їх реальній вартості. Тому на сьогодні існує значна кількість критиків чинної облікової системи за її консервативну орієнтацію в частині оцінки нематеріальних активів, зокрема, за можливість первинного визнання в обліку нематеріальних активів лише за первісною вартістю. Основним аргументом у даному випадку є невідповідність між понесеними на створення нематеріального активу затратами та його реальною вартістю для підприємства. З іншого боку, «занадто» переоцінені нематеріальні активи, що збільшують вартість чистих активів підприємства, можуть використовуватись як засіб вуалювання показників звітності.

Таким чином, на сьогодні залишається невирішеною проблема облікової оцінки нематеріальних активів, яку слід розглядати з позицій, що дозволять надати відповідь на такі запитання:

– який вид оцінки нематеріальних активів має бути представлений в бухгалтерській звітності: історичний чи переоцінений;

– хто має проводити облікову оцінку нематеріальних активів: бухгалтери, професійні оцінювачі чи аудитори;

– як часто має проводитись переоцінка нематеріальних активів;

– які методи оцінки слід використовувати для облікової оцінки нематеріальних активів;

– чи можуть бути розроблені загальні підходи до оцінки різних видів нематеріальних активів;

– чи повинен бути розширений перелік об'єктів нематеріальних активів, що відображаються і оцінюються в системі обліку;

– чи є застосування оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю згідно з МСФЗ шляхом до вирішення всіх проблем?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням облікової оцінки нематеріальних активів присвячені праці Т.М. Банасько, М.І. Бондаря, Ю.О. Бистрової, О.В. Вақун, С.Ф. Голова, С.Грубера, А.Дамодорана, В.М. Жука, Р.Каплана, Б.Лева, В.Б. Моссаковського,

М.С. Пушкаря, Я.В. Соколова, К.Стендфілда, І.В. Супрунної, В.С. Шелест та ін.

Мета статті. Основною метою статті є аналіз існуючих проблемних питань у сфері облікової оцінки нематеріальних активів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «нематеріальні активи» було використане у 1916 р. в статті «Нематеріальні вартості в балансі», що вийшла в «Journal of accountancy» [5, с. 337]. На той час дана категорія містила чотири види активів: гудвіл, патенти, торгові марки та авторські права, що були об'єднані за ознакою відсутності матеріальної форми. Вже у 1944 р. Комітетом з облікових процедур Американського інституту бухгалтерів було випущено перший у світі нормативний документ Бухгалтерський дослідницький бюлетень № 24 «Облік нематеріальних активів» [3], в якому була обґрунтована сутність нематеріальних активів та розкриті правила, що стосувались визнання, оцінки та порядку їх облікового відображення. Визначальною особливістю даного документа був поділ усіх нематеріальних активів на об'єкти з визначеним терміном корисного використання (патенти, авторські права, ліцензії, франшизи та гудвіл з обмеженим терміном використання) та об'єкти з визначеним терміном (торгові марки, гудвіл, комерційні таємниці, вічні франшизи, підписки та організаційні витрати). Для двох типів нематеріальних активів використовувалась оцінка на основі понесених на їх одержання витрат.

У 1970 р. Дослідницькою радою з бухгалтерського обліку було випущено Роз'яснення № 17 «Нематеріальні активи» [7], де всі нематеріальні активи було розподілено на дві основні групи – ідентифіковані та неідентифіковані (гудвіл). В п. 2 Роз'яснення зазначається, що однією з основних проблем обліку нематеріальних активів є складність або неможливість визначення строків їх корисного використання, а також складність їх оцінки. Тому як нематеріальні активи могли визнаватись лише придбані нематеріальні активи або одержані в результаті об'єднання бізнесу. Понесені затрати на створення нематеріальних активів на підприємстві варто визнавати як витрати періоду в міру їх виникнення. Слід зазначити, що дана норма і на сьогодні збереглась в GAAP US, за винятком витрат на розробку програмного забезпечення та веб-сайтів, що можуть бути капіталізовані за умови дотримання додатково встановлених вимог.

У 2001 р. Роз'яснення № 17 було замінено Положенням про стандарти фінансового обліку № 142 «Гудвіл та інші нематеріальні активи» [9]. В цьому документі вперше з'являється вимога щодо

оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю з метою тестування гудвілу на знецінення (п. 23), в той самий час, нематеріальні активи заборонено оцінювати за справедливою вартістю, для них передбачена лише історична оцінка та можливість відображати зменшення корисності нематеріальних активів.

Таким чином, американські законотворчі органи в сфері бухгалтерського обліку були основними ідеологами побудови сучасної методології бухгалтерського обліку нематеріальних активів, внаслідок чого і до сьогодні відчувається їх вплив на розвиток МСФЗ та національні облікові стандарти різних країн, що регулюють подібні питання. Однак якщо проаналізувати особливості застосування в GAAP US справедливої вартості для нематеріальних активів, то в даному випадку FASB займає жорстку консервативну позицію. Така позиція FASB є об'єктом нищівної критики з боку таких відомих вчених у сфері обліку та оцінки нематеріальних активів, як А.Дамодаран, Б.Лев, М.Мерд, К.Стенфілд, С.Хайден, Дж.Хітчнер та ін. Так проф. К.Стенфілд, критикуючи використання концепції історичних витрат для оцінки вартості нематеріальних активів через її нерепрезентативність, тобто нездатність відобразити їх реальну вартість [8, с. 87], констатує існування кризи бухгалтерського обліку. Для її вирішення він пропонує використовувати ряд інструментів, зокрема закони нематеріальних активів, стандарти обліку нематеріальних активів та систему обліку нематеріальних активів.

Поява в Україні нового об'єкта обліку «нематеріальні активи» на початку 90-х рр. XX століття, порівняно з радянською практикою, для вітчизняних методологів не викликала жодних проблем, оскільки для них автоматично почали застосовувати такі самі правила облікового відображення, як і для основних засобів. З часом нематеріальні активи були виділені в окрему категорію, а методологія їх обліку та оцінки, реалізована в ПСБО 8 «Нематеріальні активи», була «запозичена» в скороченому варіанті з МСФЗ 38 «Нематеріальні активи», що з'явився лише за рік до появи національного стандарту – у 1999 р. Однак проста, на перший погляд, методика обліку нематеріальних активів виявилась лише «верхівкою айсбергу», оскільки стрімкий розвиток економіки в напрямі її дематеріалізації досить швидко оголив її «ахіллесову п'яту» – облікову оцінку нематеріальних активів.

Яскравий прояв тенденцій постіндустріалізації економіки, зростання ролі інтелектуальних та інноваційних технологій у діяльності підприємств, виникнення «dot.com» буму на початку 2000-х рр. виступили одним із основних факторів критики реалізованої в

МСФЗ методології обліку нематеріальних активів. І якщо стосовно порядку облікового відображення на рахунках та в звітності значних розходжень між дослідниками не було, то визнання та оцінка нематеріальних активів вже протягом останніх 15-ти років залишається однією з найбільш актуальних проблем. Особливо це стало спостерігатися у результаті порівняння ринкової вартості компаній, заснованих на широкому використанні нематеріальних активів, та балансовою вартістю їх чистих активів. У результаті виявлення їх значної невідповідності, що в окремих випадках становила більше 100 %, вже виникла традиція критики та обґрунтування неадекватності чинної системи бухгалтерського обліку новим економічним реаліям, основними причинами чого є те, що:

– наявні критерії до визнання внутрішньогенерованих нематеріальних активів не враховують усіх специфічних особливостей даного об'єкта обліку, внаслідок чого значна їх кількість (торгові марки, професійні компетенції та ін.) не можуть бути визнані активами. В результаті виникла значна кількість пропозицій щодо необхідності розширення складу нематеріальних активів шляхом включення всіх елементів людського, організаційного та клієнтського капіталу;

– оцінка активів за первісною (історичною) вартістю не забезпечує надання інформації, необхідної користувачам про реальну вартість таких активів. У той самий час, є не зовсім зрозумілим, а яка саме оцінка є реальною з позиції користувачів, оскільки в облікових стандартах немає чіткої вказівки, а є вибір із альтернатив, і навіть за умови використання переоціненої вартості існує можливість вибору методу для здійснення переоцінки із наявних альтернатив.

Таким чином, на сьогодні можна констатувати виникнення парадоксальної ситуації, яка пов'язана з тим, що в діяльності підприємств ще більшу роль займають нематеріальні активи та інновації, без яких на сьогодні досить важко уявити успішне підприємство. Для управління такими підприємствами необхідна своєчасна та релевантна інформація про наявні нематеріальні активи, що дозволяють генерувати підприємству економічні вигоди, про їх роль у процесі генерування його вартості. Однак конвенційна система бухгалтерського обліку майже не реагує на існуючі потреби в необхідності надання інформації про нематеріальні активи в нових розрізах та в оцінці, що необхідна користувачам, та відрізняється від оцінки на основі історичних витрат.

На нашу думку, відсутність належної реакції розробників облікових стандартів пояснюється такими причинами:

- практичною неможливістю постійного моніторингу за зміною вартості нематеріальних активів, враховуючи її високу волатильність;
- можливість умисного зловживання оцінкою нематеріальних активів для задоволення власних інтересів (прояв опортуністичної поведінки), наприклад, для покращання показників діяльності, від яких залежить рівень преміювання менеджменту підприємства;
- відсутністю належної оціночної компетенції у бухгалтерів-практиків для забезпечення достовірної оцінки нематеріальних активів.

Тому на сьогодні розробники облікових стандартів більше турбуються про збереження тих цінностей, які притаманні обліковій системі від моменту її зародження, – достовірності та консерватизму, а не про релевантність облікової інформації про нематеріальні активи для різних груп користувачів. Як наслідок, на сьогодні відсутні кардинальні зміни в методиці обліку і оцінки нематеріальних активів як на національному рівні, так і на рівні МСФЗ. Під кардинальними змінами ми розуміємо включення до складу нематеріальних активів як об'єктів обліку нових елементів – внутрішньостворених торговельних марок та людських активів, здійснення їх ринкової оцінки, що передбачає необхідність проведення трансформації базових підходів до оцінки об'єктів обліку та перехід на нову облікову модель, що відповідатиме потребам постіндустріальної економіки. Застосування таких кардинальних дій передбачатиме зміну цілей облікової системи, оскільки остання перетвориться із джерела надійної історичної інформації на систему, що надаватиме ймовірнісну інформацію та ускладнюватиме життя аналітикам та суб'єктам прийняття інвестиційних та позикових рішень.

Єдиним важливим зрушенням, спрямованим на удосконалення обліку та оцінки нематеріальних активів відповідно до зростаючих потреб користувачів, є можливість проведення переоцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю (п. 19 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [2], МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» [1]), під якою розуміється ціна, яка була б одержана при продажу активу чи сплачена під час передачі зобов'язання в умовах операції, що здійснюється на організованому ринку, між учасниками на момент оцінювання (п. 9) [1, с. 2]. Наявність такої опції в руках бухгалтера дозволяє йому проводити переоцінку нематеріальних активів за справедливою вартістю на основі врахування його характеристик та

використовуючи запропоновану ієрархію рівнів вихідних даних для проведення оцінки (рис. 1).

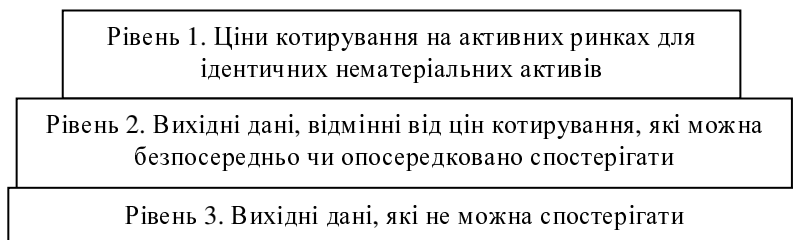

Рис. 1. Рівні вихідних даних для проведення оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю

Наведені на рисунку 1 ієрархічні рівні даних для оцінки відображають пріоритетність їх застосування для визначення вартості нематеріальних активів. Відповідно, найбільший пріоритет для визначення справедливої вартості нематеріальних активів має використання даних про ціни котирування на ідентичні активи, що наявні на активних ринках. Дані нижчих рівнів за своєю ієрархією мають менший пріоритет. Проведена переоцінка вартості нематеріальних активів за справедливою ціною має бути затверджена в наказі про облікову політику підприємства із зазначенням причин таких змін. Залежно від наявних даних, необхідних для проведення оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю, здійснюється вибір методів оцінки з класичного набору підходів (затратний, доходний, ринковий).

Однак застосування справедливої оцінки не є панацеєю щодо вирішення всіх можливих проблем у сфері обліку нематеріальних активів. Це пов'язано з тим, що застосування концепції справедливої вартості для оцінки нематеріальних активів на практиці зустрічається з цілим рядом проблем, викликаних як специфікою оцінюваних об'єктів, так і методичними особливостями проведення справедливої оцінки, детально розкритими в МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості»:

– враховуючи те, що більшість нематеріальних активів виникає у результаті інтелектуальної діяльності, вони характеризуються своєю унікальністю, внаслідок чого щодо них досить складно застосовувати запропоновану в облікових стандартах концепцію визначення справедливої вартості. Для різних видів нематеріальних активів на сьогодні в Україні майже відсутні активні ринки. Винятком у даному випадку є вітчизняний ринок комп'ютерних програм, щодо яких існує

загальноприйнята класифікація та процес створення яких передбачає застосування стандартів розробки програмного забезпечення. Внаслідок цього, на нашу думку, лише для комп'ютерних програм може бути знайдений аналогічний актив, що дозволить використовувати для їх оцінки концепцію справедливої вартості. Тому оцінка за справедливою вартістю для тих нематеріальних активів, щодо яких відсутні активні ринки, може призвести до ще гіршого сприйняття бухгалтерської інформації з позиції користувачів, особливо позичальників, для яких більш важливе значення має ліквідаційна вартість активів;

– проведення переоцінки вартості нематеріальних активів на основі справедливої оцінки може використовуватися особами, причетними до реалізації подібного професійного судження, для задоволення власних інтересів або може бути неумисно неправильно здійснена внаслідок відсутності достатніх оціночних компетенцій у бухгалтерів-практиків. Все це може призвести до того, що суб'єктами, які використовують показники звітності щодо нематеріальних активів, розраховані на основі застосування справедливої ціни, будуть прийняті неефективні економічні рішення. Подібні систематичні недостовірні оцінки можуть призводити до появи ефекту снігової лавини, що вилитиметься в несподіваних банкрутствах компаній та зниженні ефективності ринків. Як зазначає з цього приводу Дж.М. Зак, облік за справедливою вартістю має щільний зв'язок із глобальною фінансовою кризою 2008 р., оскільки він був однією з причини виникнення кризи; прискорював кризу, спричиняючи дію інших факторів; приховав чи замаскував кризу на місяці, затримуючи надання своєчасної відповіді на наслідки кризових явищ. На думку автора, наведені вище гіпотези обґрунтовуються тим, що облік за справедливою вартістю досить часто є неточним, він ставить аудиторів у незручний стан, оскільки містить величезну кількість суджень та оціночних припущень [10, с. 17]. Внаслідок цього використання справедливої вартості для оцінки нематеріальних активів створює ще більше простору для здійснення різноманітних маніпуляцій та шахрайств. Подібного підходу також дотримується проф. Ч.М. Лі, на думку якого бухгалтерський облік надає інвесторам мову та засоби для здійснення прогнозів щодо майбутнього зростання прибутку підприємства. Більшість інструментарію справедливої оцінки зовсім не допомагає це зробити. Фактично, вони лише все псують [4]. Таким чином, на думку автора, чим менше використовується справедлива оцінка, тим це краще для інвесторів, оскільки для здійснення прогнозів

їм слід використовувати історичну, а не справедливу оцінку. Відповідно, замість того, щоб стати рятівним колом для досить консервативної конвенційної системи бухгалтерського обліку, та піднести її на новий якісний рівень надання облікової інформації про нематеріальні активи, оцінка за справедливою вартістю ще більше похитнула репутацію облікової системи як джерела надійної інформації для прийняття інвестиційних та позикових рішень;

– оцінка нематеріальних активів за справедливою вартістю на сьогодні майже не використовується ні вітчизняними, ні зарубіжними підприємствами, що здійснюють облік на основі МСФЗ. Причиною цього може бути досить складний механізм застосування оцінки за справедливою вартістю, що ще більше ускладнює і до того непростий процес оцінки нематеріальних активів підприємства, при цьому ще слід обов'язково враховувати існуючі рекомендації щодо зменшення корисності нематеріальних активів. Складність наведеного в МСФЗ 13 механізму переоцінки може призвести до неоднозначності трактування його положень, що може спричинити іншу проблему – непорівнянність показників вартості нематеріальних активів, оприлюднених різними підприємствами. Відсутність широкого попиту на застосування переоцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю підтверджується дослідженнями Х.Б. Крістенсена та В.В. Ніколаєва, які за результатами аналізу облікових політик 805 компаній Великобританії, в яких наявні нематеріальні активи, встановили, що в жодній з них оцінка нематеріальних активів не здійснюється на основі справедливої вартості, а використовується оцінка на основі історичних витрат [6, с. 33]. Відповідно, відсутність бажання використовувати механізм справедливої оцінки британськими компаніями свідчить про його неефективність як інструмента задоволення потреб постачальників капіталу в подібній інформації про нематеріальні активи підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. На сьогодні можна констатувати продовження боротьби щодо обґрунтування статусу бухгалтера з позиції користувачів облікової інформації. Ким же є бухгалтер, істориком чи футурологом? Його задачею є надання надійної і достовірної інформації про здійснені підприємством витрати, в тому числі, і на придбання та створення нематеріальних активів, чи в бухгалтерській звітності слід відображати

прогнозу вартість* наявних у підприємства ресурсів? Відповіді на ці питання залишаються відкритими, оскільки в національних стандартах та в МСФЗ використовується змішана модель облікової оцінки, що дозволяє здійснювати вибір оцінки активів і зобов'язань на основі історичних витрат та на основі переоціненої (справедливої) вартості.

2. Можна констатувати, що на сьогодні облікові регулятори займають інтерпозицію щодо розвитку системи облікової оцінки, яка яскраво підкреслюється реалізованими в стандартах правилами ведення обліку щодо нематеріальних активів (рис. 2).

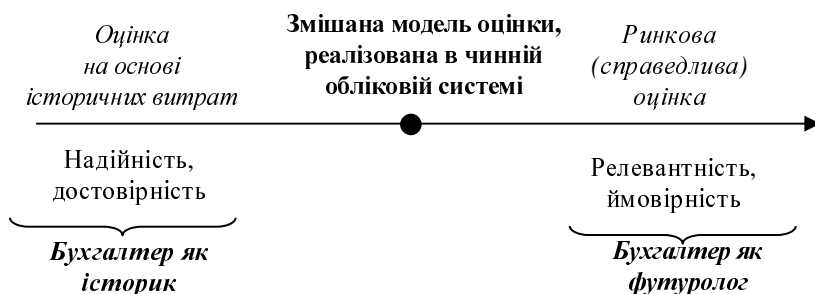

Рис. 2. Місце системи облікової оцінки в загальній моделі її розвитку

У подальшому, на нашу думку, існує три можливі варіанти розвитку системи облікової оцінки нематеріальних активів:

– буде використовуватися чинна змішана система оцінки, яка дає право відображати нематеріальні активи підприємства за трьома видами оцінки: всі нематеріальні активи слід оцінювати на основі історичних витрат; частину груп нематеріальних активів – на основі

* Розуміння справедливої вартості як прогнозної обґрунтовується тим, що її визначення бухгалтером або оцінювачем відбувається в певний момент часу на відповідному активному ринку. Тому до моменту чергової переоцінки бухгалтер здійснює прогноз, що вартість об'єкта залишатиметься незмінною і на ринку нічого не станеться, що може вплинути на зміну вартості оцінюваного об'єкта. Зазвичай, між моментом оприлюднення бухгалтерської звітності та моментом проведення оцінки за справедливою вартістю проходить певний час, виходячи з цього, слід враховувати, що представлені в звітності оцінки за справедливою вартістю є прогнозом про їх незмінність від моменту переоцінки до моменту оприлюднення звітності. До того ж, обов'язково слід враховувати, що вже під час використання облікової інформації виникає ще один часовий розрив, який продовжує дію цього прогнозу – від моменту оприлюднення бухгалтерської звітності до моменту прийняття рішення інвестором або позичальником

історичних витрат, інші – на основі справедливої вартості; всі нематеріальні активи слід оцінювати на основі справедливої вартості;

– буде здійснене повернення до оцінки всіх нематеріальних активів на основі історичних витрат;

– буде здійснений повний перехід до оцінки всіх нематеріальних активів підприємства за справедливою вартістю, що в подальшому передбачатиме надання можливості оцінки за справедливою вартістю в момент їх придбання або створення, що заборонено на сьогодні національними П(С)БО та МСФЗ.

Вибір напрямку подальшого розвитку системи облікової оцінки нематеріальних активів залежатиме від пріоритетності для користувачів тих характеристик облікової інформації, надання яких забезпечує обрання конкретного напрямку. Якщо визначальна роль буде віддаватись релевантності облікової інформації, то більш актуальним буде застосування оцінки за справедливою вартістю, якщо ж моделі прийняття рішень користувачів облікових інформацій базуватимуться на використанні надійних облікових даних, то в майбутньому можна очікувати повернення до консервативної моделі облікової оцінки на основі історичних витрат.

Список використаної літератури:

1. Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 13 «Оценка справедливой стоимости». – IFRS Foundation, 2013. – 30 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» із змінами і доповненнями від 25.09.2009 року № 1125.
3. Accounting Research Bulletin № 24 «Accounting for Intangible Assets» // Accounting Research Bulletins. – American Institute of Accountants. – 1944. – P. 195–201.
4. *Andrews E.L.* Charles Lee: why fair-value accounting isn't fair / *Edmund L. Andrews* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gsb.stanford.edu/insights/charles-lee-why-fair-value-accounting-isnt-fair>.
5. *Chatfield M.* History of accounting: an international encyclopedia / *M.Chatfield, R.Vangermeersch*. – Routledge, 2014. – 680 p.
6. *Christensen H.B.* Does fair value accounting for non-financial assets pass the market test? / *H.B. Christensen, V.V.Nikolaev* //

- Review of Accounting Studies. – 2013. – Vol. 18. – Issue 3. – P. 734–775.
7. Opinion of the Accounting principles Board // «Intangible Assets». – APB, 1970. – № 17. – 10 p.
 8. *Standfield K.* Intangible management: tools for solving the accounting and management crisis / *Ken Standfield*. – Orlando : Academic Press, 2002. – 261 p.
 9. Statement of financial accounting standards // «Goodwill and Other Intangible Assets». – Norwalk : FASB, 2001. – № 142. – 110 p.
 10. *Zack G.M.* Fair value accounting fraud: new global risks and detection techniques / *G.M.Zack*. – John Wiley, 2009. – 256 p.

ЛЕГЕНЧУК Сергій Федорович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- проблеми розвитку бухгалтерського обліку в постіндустріальній економіці;
- теорія та методологія ведення бухгалтерського обліку;
- позитивна теорія обліку.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2014.